

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Екатерина Анастасова,
Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей
Българска академия на науките
за дисертационния труд на

Пролетина Миркова Робова
ВЪПЛЪТЯВАНЕТО НА БОЖЕСТВА СРЕД БУДИСТКИТЕ ДАРДИ В ЛАДАКХ:
ЕТНО-КУЛТУРОЛОГИЧЕН АНАЛИЗ
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

Научна област: 2. Хуманитарни науки
Професионално направление: 2.1. Филология
Специалност: 05.04.06. Литература на народите на Европа, Америка,
Африка, Азия и Австралия (Индийски езици и култури)
Катедра „Класически изток“
Факултет по класически и нови филологии
СУ „Св. Климент Охридски“

Дисертационният труд на Пролетина Миркова Робова „Въплътяването на божества сред будистките дадри в Ладакх: етно-културологичен анализ“ е посветен на практиката на въплътяване на божества от ритуалните специалисти мъже (*лхапа*) или жени (*лхамо*) в района на тибетско културно влияние. Тази практика отразява предбудистката култура на региона, свързана с въплътяване на божеството в ритуалното лице, което придобива божествени способности и функции. Става дума за ритуал, който е част от местните представи за преливане и постоянно взаимодействие между човешкото и божественото, микро- и макрокосмоса и всеобщото взаимопроникване между сакралното и профанното, природата и културата. Явлението се изследва сред будистките дадри в Ладакх, сред които докторантката има дългогодишни наблюдения. Темата се вписва в по-широкия контекст на шаманизма и шаманските практики, разгледани в културния контекст на изучаваната общност, от една страна. От друга, още тук трябва да се отбележи, че конкретната традиция на последната (и намираща се в процес на постепенна асимилация) дардска общност в Индия засега практически не е изследвана, факт, който определя безспорната актуалност, навременност и ценност на труда.

Трудът се състои от Увод, четири глави (Глава първа. Шаманският опит – теоретични постановки и проблеми; Глава втора. Традицията *лхапа/лхамо* в района на тибетско културно влияние; Глава трета. Етнокултурен профил на будистките дарди; Глава четвърта. Въплътяване на божества сред будистките дарди), заключение, приносни моменти, терминологичен апарат, списък на илюстрациите, списък на съкращенията, авторски публикации по темата, библиография и приложение (общо 497 с.). Структурата на труда е подчинена на последователна и убедителна авторска логика, която, допълнена от важни приложения и богата библиография, оформя едно изчерпателно и интересно четиво, очертаващо цялата пълнота на разглежданата проблематика.

Основната цел на дисертацията е „пълното документиране и представяне на практиката за превъплътяване на божества сред будистките дарди в Ладакх“ (Автореферат, с. 3). *Първата глава* очертава теоретичните рамки на изследването, особеностите на понятийния апарат и стремежа на авторката да адаптира

инструментите, с които борави антропологията на религиата към явленията на шаманизма. Тук авторката демонстрира сериозно познаване на дискусиите сред изследователите на шаманизма, избирайки най-работещите дефиниции за целите на своето изследване. Тя разглежда *обсебването* като религиозен феномен, също толкова значим, колкото и *летенето на шамана*. Анализирайки подходите на различните хуманитарни дисциплини към изучаването на шаманизма, Пролетина Рובהва избира етнокултурния подход, съчетавайки няколко актуални антроположки направления, при това, опирайки се на контекста и интерпретацията на самата култура и нейните носители.

Втората глава очертава хронологичния контекст на изследваното явление, съсредоточавайки се върху Ладакх и Гилгит-Балтисан, историята на будизма и предбудистките традиции, предпочитайки термина *тибетска народна религия*. Авторката представя основните характеристики на явлението – космогонията, пантеона и култовите средища, практики и представи, очертаващи взаимодействието между човешкия и божествения свят. Тук е особена важна разкриваната от авторката реципрочност между божественото и човешкото, определяща особеностите на въплъщението в представената традиция. Подробно и аналитично са представени характеристиките, инициационните практики, специфичният език, инструменти и функции на религиозния специалист, очертавайки универсалните черти и вариативността на явлението.

Третата глава изследва историята и езика на етническа група *дарди*, разглеждана като дисперсна общност, разположена в широкия ареал между Западните Хималаи, Каракорум и Хиндукуш и говореща дардски език (част от индоевропейското езиков клон). Тук се разглеждат социо-културната организация и обредните цикли, митологията, пантеона и култовете, свързани с анимистичните представи на общността, представени в динамиката на развитието им в последните десетилетия. Тази част на изследването е богато илюстрирана с фотоматериали.

Четвъртата глава, централна за изследването, се занимава с конкретните религиозни специалисти, изследвани от докторантката в естествената им среда. Разгледани са седемте настоящи *лхамо* и *лхаба*, като интервютата с тях са анализирани тематично, отразявайки типологични и универсални черти на изследваното явление. Много интересни са и етапите на обсебване, очертани от изследователката на базата на конкретен емпиричен материал - *потвърждаване на божественото обсебване, приемане на призиването и обучение, и любопитното изпитание за божествата* – по този начин се очертава една своеобразна традиция, представена в цялата конкретика на проявяването ѝ. Разгледани са инструментите и практиките, както и конкретни сеанси, наблюдавани от авторката. Особено приносно, според мен, е съчетаването на възприемането на традицията от външен наблюдател (изследовател) и вътрешното ѝ осмисляне (от носителите на културата – т.нар. *говореща антропология*). Тук е направен и опит за реконструкция на до-будисткия облик на явлението на базата на спомени на респонденти.

Заклучението очертава основните изводи на изследването и артикулира спецификите на въплъщението на божество, както и методологическите достойнства на работата.

Дисертацията на Пролетина Миркова Рובהва „Въплътяването на божества сред будистките дадри в Ладакх: етно-културологичен анализ“ е дисертабилен, талантилив, балансиращ между широката ерудиция на авторката и конкретни теренни наблюдения, важен, запълващ както емпирични празнини, така и допълващ теорията и методологията на индологията и по-широко – хуманитаристиката, труд. В този смисъл изследването е приносно не само за българската наука, но без съмнение, и

за съвременната антропология като цяло. Препоръчвам трудът да бъде издаден като монография, която, убедена съм, ще бъде приветствана от широк кръг читатели. В тази връзка ми се иска да попитам изследователката за бъдещите ѝ изследователски планове.

Авторефератът (33 с.) коректно отразява съдържанието на изследването. Авторката има необходимите публикации по темата на изследването.

Всичко казано дотук ми позволява убедено да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Пролетина Миркова Рובה образователната и научна степен „доктор“.

Доц. д-р Екатерина Анастасова

22.9.2019 г.,
София